

สถานการณ์ทางการเมืองของไทย ก่อนเกิดการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

สภาพทางการเมืองของไทยก่อนเกิดการปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๕ อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วง คือ

๑. สภาพทางการเมืองไทยตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๗๖
๒. สภาพทางการเมืองไทยหลังวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๗๖

(๑) สภาพทางการเมืองไทย ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ถึงวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๔๗๖

หลังจากที่คณะราษฎรได้ทำการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ ทำให้อำนาจการปกครองถูกเปลี่ยนไปจากการปกครองโดยบุคคลเพียงคนเดียวมาเป็น การปกครองโดยคณะบุคคล กล่าวคือ เป็นการเปลี่ยนแปลงจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น การปกครองในระบบประชาธิปไตย

จากการศึกษาถึงปัญหาสภาพการณ์ตลอดจนการบริหารงานของคณะราษฎร จะเห็นว่า ในระยะแรกนั้น คณะราษฎรเองก็มีความมุ่งหวังที่จะสร้างระบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในประเทศไทยอย่างแท้จริง แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎรในครั้งนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงจากระดับสูงมาสู่ระดับล่าง * กล่าวคือ เป็นการกระทำลงไปโดยที่ประชาชนชาวไทยยังไม่มีพื้นฐานความรู้และไม่เข้าใจ ในระบอบการปกครองใหม่ จะมีบุคคลที่เข้าใจในระบอบการปกครองใหม่ก็จำกัดอยู่แต่ในหมู่นักชั้นสูง และ

รายละเอียดเกี่ยวกับสภาพการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของไทย ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงที่มีต่อระบบการเมืองของไทย ศึกษาได้จากผลงานทางวิชาการ ตัวอย่างเช่น เกียรติชัย พงษ์พานิช, ปฏิวัติ ๒๔๗๕ (กรุงเทพฯ : ฝูงพิทยา ๒๕๑๔), วิชัย สุวรรณรัตน์, "การปฏิวัติรัฐประหารและกฎหมายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕," ใน ชัยอนันต์ สมุทวณิชและคณะ, สัปดาห์การเมือง (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕).

ข้าราชการบางกลุ่มซึ่งจำกัดอยู่แต่เฉพาะในเมืองหลวงเท่านั้น นอกจากนี้สถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศ รวมตลอดถึงความแตกแยกของคณะราษฎรเอง^๒ กระทบกับการที่ทหารได้รับการปลูกฝังในเรื่องของสายการบังคับบัญชา ซึ่งจะต้องมีการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลาง จึงมีผลทำให้กลุ่มทหารไม่กล้าเสี่ยงในการที่จะปล่อยให้เกิดขึ้นมีความคิดเห็นที่แตกแยกกันในทางการเมือง ทั้งนี้เพราะจะทำให้เกิดเสถียรภาพที่คลอนแคลนไม่มั่นคง^๓

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น อุดมการณ์ที่จะสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นในสังคมไทย ซึ่งคณะราษฎรได้ตั้งความหวังไว้แต่แรกเริ่มนั้น ยากที่จะเป็นความจริงขึ้นมาได้ การเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครองหลังจาก พ.ศ. ๒๔๗๕ ส่วนใหญ่มิได้เป็นไปตามครรลองและกติกาแบบประชาธิปไตย แต่เป็นไปโดยการปฏิวัติรัฐประหาร ซึ่งมีทหารเป็นผู้นำ สภาวะเช่นนี้ทำให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยไม่สามารถจะพัฒนาตัวเองได้ และต้องประสบกับการล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด

ฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่า นับตั้งแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา พื้นฐานทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยตั้งอยู่บนรากฐานที่คลอนแคลนไม่มั่นคง อำนาจทางการเมืองและการปกครองของประเทศตกอยู่ที่ผู้นำฝ่ายทหาร เสียเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ เกิดการรัฐประหาร การกบฏ ซึ่งความวุ่นวายต่าง ๆ ส่วนมากเกิดจากการแตกแยกกันเองในกลุ่มชนชั้นผู้ปกครองที่ต้องการแก่งแย่งอำนาจกันเอง โดยต่างฝ่ายต่างก็พยายามหาเหตุผลมาอ้างในการทำรัฐประหารของตน เช่น อ้างปัญหาความมั่นคงภายในประเทศ ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาโจรผู้ร้ายชุกชุม เป็นต้น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่อง

^๑พนม ภัคชานาย, ลักษณะและพฤติกรรมของพรรคการเมืองในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีพรรคมนังคศิลา, (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร., ๒๕๑๒), หน้า ๔๑.

^๒ไทยน้อย (นามแฝง), ประชาธิปไตย ๒ ปี (พระนคร : โรงพิมพ์แพร่พิทยาอินเคอร์เนชันแนล, ๒๕๑๗), หน้า ๕๗ - ๕๘.

^๓กฤษ เทพปฏิพัทธ์, "บทบาททหารกับการพัฒนาการเมืองไทย," ใน ดร.ลิขิต ชีร์เวทิน บรรณาธิการ, พัฒนาการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แพร่พิทยา, ๒๕๑๘), หน้า ๑๒๓.

กวยและไม่สนใจที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากเท่าที่ควร นอกจากนี้สถาบันรัฐสภาเองก็ไม่สามารถทำหน้าที่เป็นตัวชี้หน้าในการพัฒนาการเมืองไทยได้ ส่วนใหญ่จะถูกครอบงำโดยฝ่ายบริหารตลอดมา ซึ่งยังผลให้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยต้องประสบปัญหาอุปสรรคมาโดยตลอด

(๒) สภาพทางการเมืองไทยหลังเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์วันมหาวิปโยค ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ สภาพการเมืองไทยเต็มไปด้วยความบีบคั้นจากผู้นำนานาจอภิชนการเมืองที่เป็นเผด็จการ ซึ่งใช้อำนาจของตนที่มีอยู่มาปกครองประเทศ ได้กระทำการต่าง ๆ กวยความไม่ชอบไม่ควรภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ได้สร้างความไม่พอใจให้เกิดแก่वलนักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชนจากวงการต่าง ๆ ทำให้บุคคลเหล่านี้รวมตัวกันขึ้นอย่างเงียบ ๆ ในระยะแรก ต่อมาก็แสดงออกในรูปของการเดินขบวนและการชุมนุมประท้วงคัดค้านนโยบายตลอดจนถึงการปฏิวัติงานของรัฐบาลทหารในขณะนั้น ซึ่งการต่อต้านเริ่มแผ่ขยายกว้างขวางและรุนแรงมากขึ้นทุกขณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการชุมนุมเรียกร้องคองการที่จะให้ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญ^๑ และมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ซึ่งการเรียกร้องได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น ผู้บริหารประเทศในสมัยนั้นก็ได้สนใจที่จะตอบสนองการเรียกร้องต่าง ๆ ของนิสิต นักศึกษาและประชาชนเลย

กลุ่มผู้ปกครองประเทศได้ทำลายรัฐธรรมนูญซึ่งใช้เวลาในการร่างนานนับเป็นเวลา ๑๐ ปี เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๑๔ โดยทำการรัฐประหารตัวเองของอดีตนายกรัฐมนตรี จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งกุมอำนาจอยู่ในขณะนั้น ต่อจากนั้นก็ได้ปกครองกวยระบอบเผด็จการตลอดมาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๑๖ กลุ่มผู้ปกครองประเทศก็ได้มีท่าทีชัดเจนที่จะให้ประชาชนชาวไทยได้เห็นว่าจะมีการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยได้อย่างไร ขบวนการเรียกร้องรัฐธรรมนูญจึงได้ถือกำเนิดขึ้นอันเป็นเหตุให้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมือง เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖. รายละเอียดเกี่ยวกับเงื่อนไขทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่นำไปสู่เหตุการณ์เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ได้มีผู้ศึกษาไว้มากมาย เช่น วิลเลียม แบริคลีย์ และคณะเขียน (เอกรงค์ รั้งคประทีป แปล) เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ในทัศนะนักวิชาการอเมริกัน (สำนักพิมพ์ลานนา, ๒๕๒๒) ตอนที่ ๑.

ตรงกันข้ามกับได้ใช้มาตรการที่รุนแรงตอบโต้ มีการดำเนินการ จับกุมผู้เรียกร้อง ผลที่สุดพลังกดดันทางการเมืองของประชาชนชาวไทยจึงได้ประทุออกมาเป็นเหตุการณณ์นองเลือด กรณีเหตุการณณ์เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ที่ผ่านมา และเหตุการณณ์ได้จบลงด้วยการ เปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองครั้งใหญ่

ผลจากการนองเลือดเมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทำให้บรรดาผู้นำที่เป็นรัฐบาลทหารในขณะนั้น อันได้แก่ จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร สามอดีตนายกรัฐมนตรีของไทยต้องเดินทางออกนอกประเทศ ผลที่ตามมาก็คือ บทบาทของกลุ่มข้าราชการ ทหารและพลเรือนต้องลดลงไปอย่างมากมาย ขณะเดียวกัน กลุ่มนิสิตนักศึกษากำลังได้รับความนิยมจากประชาชนสูง จึงได้เข้ามาับบทบาทอย่างเต็มที่ แต่ไม่สามารถจะเข้ามาดำเนินการบริหารประเทศได้โดยตรงดังเช่นกลุ่มทหาร สถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นสถาบันหลักของประเทศจึงต้องเข้ามาแก้ไขวิกฤตการณ์ โดยการแต่งตั้งนายสัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี และแต่งตั้งสมาชิกสมัชชาแห่งชาติเพื่อให้สามารถดำเนินการบริหารประเทศต่อไปได้

รัฐบาลภายใต้การนำของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ให้สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นในด้าน การเขียน การพิมพ์ การพูด การเดินขบวน เป็นต้น การที่บรรยากาศทางการเมืองให้ความเป็นอิสระในการแสดงออกเช่นนี้ ประชาชนที่ประสบกับความเดือดร้อน ความอยุติธรรมในทาง เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม และไม่อาจแสดงออกได้ภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการ ต่างก็พากันแสดงออกและเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาที่ประชาชนเผชิญอยู่ ดังนั้น รัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ต้องเผชิญกับปัญหาการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ จากบุคคลทุกวงการอาชีพ เช่น การประท้วงของครู กรรมกร ชาวไร่ ชาวนา ชาวประมง นิสิตนักศึกษา ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งได้สะสมปัญหาไว้ในช่วงเผด็จการของรัฐบาลชุดก่อน ๆ เป็นเวลามา ๑๐ กว่าปี ประกอบกับค่าครองชีพได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว สถานการณ์ในระยะนี้จึงตกอยู่ภายใต้บรรยากาศแห่งการเรียกร้องขอความเป็นธรรมทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมจากรัฐบาล นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศทางการเมืองไปอีกรูปหนึ่ง ซึ่งต่างกับสภาพทางการเมืองในปี ๒๕๑๕ คือ ประชาชนในยุคนี้มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง ถึงทำให้สัมภาษณ์ของนายสนธิ เอกชัย ว่า "ประชาชนตื่นตัวและสนใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีสิทธิเสรีภาพในการพูด การแสดงความคิดเห็น" ๑

ภายหลังเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ อาจนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์การปกครองในระบบประชาธิปไตยของไทย ภายหลังจากที่ถูกกบฏเผด็จการทหารครอบงำมาเป็นเวลานาน ๑๐ ปี สภาพการเมืองไทยในช่วงนี้ทุกคนต่างตั้งความหวังเอาไว้ว่า ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยคงจะได้รับการปลุกปล้ำอย่างจริงจังเสียที หรืออย่างน้อยก็จะเป็นการเริ่มต้นขั้นพื้นฐานให้ระบบประชาธิปไตยบังสืบทอดในสังคมไทยอย่างแท้จริง ซึ่งในจำนวนผู้ตั้งความหวังนั้น ประกอบไปด้วยปัญญาชน นักเรียน นิสิต นักศึกษา ตลอดจนคนกลางจรรยา นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ที่มีความรักในประชาธิปไตย ต่างก็ได้ทุ่มเทพลังกายพลังใจและพลังความคิดเข้าร่วมมือกันช่วยเสริมสร้างและแสดงรากฐานให้ระบบประชาธิปไตยของประเทศเจริญมีความมั่นคง แต่อย่างไรก็ตามก็มีผู้สังเกตการณ์ทางการเมืองบางท่านได้ตั้งข้อสังเกตและกังวลต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นและที่จะตามมาในอนาคตคือ "ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยที่สังคมพยายามจะสร้างขึ้นนั้น จะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว หรือจะมีอุปสรรคเกิดขึ้นอย่างไรบ้าง ปัญหาต่าง ๆ ของประเทศที่ได้สะสมกันมาเป็นเวลานานไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนสิ่งที่ขัดขวางต่อความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาทางการเมือง ซึ่งรัฐบาลในชุดของนายสัญญา ธรรมศักดิ์และรัฐบาลในอนาคตจะต้องเผชิญนั้นจะเป็นอย่างไรบ้าง ประเทศไทยเราจะสามารถผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ไปได้หรือไม่อย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นคำถามที่ตรงการกำตอบทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี จากสภาพความกดดันที่ประชาชนชาวไทยได้รับจากการปกครองของรัฐบาลเผด็จการที่กุมอำนาจทางการเมืองก่อนวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ นั้นมีผลทำให้เกิดการปะทุของประชาชนชาวไทยขึ้น ซึ่งไม่อาจมีใครมาสกัดกั้นได้ รัฐบาลพลเรือนของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย ดังจะเห็นได้จากการเรียกร้องขับไล่มรวรคาคูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ตามโรงเรียนต่าง ๆ ขับไล่นายอำเภอ ผู้ว่าราชการจังหวัด ตลอดจนผู้นำระดับบริหารและเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ตามสายงานต่าง ๆ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะสายงานที่ติดต่อกับเกี่ยวข้องและทำหน้าที่บริการประชาชน ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนแสดงออกซึ่งความไม่พอใจของประชาชนที่มีต่อโครงสร้างและกลไกอำนาจรัฐ หรือกลไกทางการเมืองภายในประเทศของเราที่ไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับ

006841

ดร.ลิขิต ชีวเวทิน, "ปัญหาทางการเมืองไทยในอนาคต" ใน ดร.ลิขิต ชีวเวทิน
บรรณาธิการ, อ้างแล้ว, หน้า ๔๑๐.

คนส่วนใหญ่ของประเทศได้ และอาจถือได้ว่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้เป็นสัญญาณที่เตือนให้
รัฐบาลประชาธิปไตยของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ได้ตระหนักคือ ภาระหน้าที่อันหนักหน่วงของตนเอง
ที่จะต้องเผชิญต่อไปในอนาคต

ความพยายามในการวางพื้นฐานประชาธิปไตย

จากสภาพการณ์ทางการเมืองดังกล่าวข้างต้น ทำให้บุคคลที่มีความปรารถนาที่จะเห็นพัฒนา
การประชาธิปไตยของไทยไปในรูปแบบที่ถูกต้อง เช่น บัณฑิตชน นักวิชาการ นักศึกษา พยายาม
ที่จะช่วยกันค้นหากฎเกณฑ์ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาความตึงเครียดทางการเมืองในขณะนั้นให้ผ่อน
คลายลงด้วยดี รวมทั้งได้เร่งลงมือปฏิบัติการเผยแพร่ความรู้ ความคิด ตลอดจนแนวทางการแก้ไข
ปัญหาในสังคมอย่างเร่งด่วน ด้วยการเข้าร่วมร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ออกมา ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้
กล่าวกันว่าเป็นรัฐธรรมนูญก่อนข้างจะเป็นประชาธิปไตยมากที่สุดใบบรรการรัฐธรรมนูญทุก ๆ ฉบับ
ของไทยที่เคยมีมา นอกจากนี้ก็ยังมีการร่วมมือกันสร้างสรรค์ประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นทั้งในระดับรัฐ
และระดับมวลชนอีกด้วย คือ ทางฝ่ายรัฐบาลหรือผู้กุมอำนาจทางการเมืองในขณะนั้นก็ได้มีการแต่งตั้งคณะ
อนุกรรมการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหารัฐธรรมนูญและคณะอนุกรรมการรับฟังความคิดเห็นของคณะ
กรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งต่อมาภายหลังก็ได้มีการประกาศแต่งตั้ง เปลี่ยนเป็นคณะอนุกรรมการ
เผยแพร่คดีและหลักการของกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งประกอบไปด้วยบรรดานักวิชาการซึ่งส่วน
ใหญ่ได้เลือกสรรมาจากสถาบันการศึกษาชั้นสูงต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อให้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในการ
วางแผนและปฏิบัติการส่งเจ้าหน้าที่ออกไปเคลื่อนไหวให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน เพื่อ
ก่อให้เกิดความเข้าใจ และความรู้สึกรักและหวงแหน ตลอดจนรู้จักรับผิดชอบต่อปัญหายานเมืองและ
ประชาธิปไตย

สำหรับในค้ำระดั้มวลชน สี่มวลชนต่าง ๆ ก็ได้พยายามช่วยกันเสนอขอความต่าง ๆ
ในทางสร้างสรรค์ ตลอดจนแง่คิดต่าง ๆ มากมาย ทางค้ำนักเรียน นิสิต นักศึกษา ซึ่งก่อนหน้าจะ
มีบทบาทสำคัญอย่างมากในช่วงขณะนั้น ก็ได้มีการเสนอโครงการต่าง ๆ โดยองค์การที่เป็นตัวแทน
ซึ่งได้รับการยอมรับอย่างสูงในหมู่มวลชนขณะนั้น ได้แก่ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย
(ศนท.) โครงการต่าง ๆ ที่ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยเสนอไปในขณะนั้น มีทั้งการพิมพ์

เอกสารเผยแพร่การจักนิทรรศการ การจัดอภิปราย ไฮปาร์ค ตามโรงเรียนและสถานที่สาธารณะต่าง ๆ อาทิเช่น ศาลากลางในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ นอกจากนั้นก็ยังมีโครงการจัดส่งนักเรียน นิสิต นักศึกษา อาจารย์ออกไปสัมมนาสหุคทุกย ตลอดจนให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนในชนบท ในช่วงเวลาปิดภาคการศึกษาอีกด้วย ซึ่งโครงการดังกล่าวนี้เป็นโครงการกระทำร่วมกันกับรัฐบาล โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ การช่วยยกระดับจิตสำนึกทางการเมืองให้แก่ประชาชน นั้นเอง

การตื่นตัวทางการเมืองภายหลัง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

การดำเนินโครงการให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชนดังกล่าว ได้กระทำไปในขอบเขตที่กว้างขวางทั่วประเทศ และผลปรากฏว่าประชาชนโดยทั่วไปเกิดความสำนึกทางการเมือง และมีความตื่นตัวทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นโดยลำดับ ประชาชนเริ่มมองเห็นพลังของการรวมกลุ่มในการต่อสู้ให้ไ้มาซึ่งสิ่งที่ถูกต้องในสังคม และเริ่มหันมาสำรวจสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง และสังคม ซึ่งแน่นอนที่สุด ย่อมต้องพบกับสิ่งที่พวกเขาไม่พอใจหลงเหลืออยู่อีกเป็นจำนวนมาก กล่าวคือ สภาพสังคมเก่าที่เหลวแหลก วัฒนธรรมที่เสื่อมโทรม ลักษณะเศรษฐกิจที่มีแต่ความบีบคั้น ตลอดจนการคอร์รัปชั่นที่ระบอบทั่วไปในวงราชการทุกวงการ ความเสื่อมโทรมทางโครงสร้างและระบบการเมืองเก่า รวมถึงความเลวร้ายต่าง ๆ ภายในสังคมที่พวกเขาสามารถจะสัมผัสและรับรู้ได้ ย่อมก่อให้เกิดสภาพที่ระส่ำระสายในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ฉะนั้น การเรียกร้อง การชุมนุมและการต่อสู้ทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ จึงเกิดขึ้น และมักจะแสดงออกถึงความเกลียดชังและความไม่พอใจต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่มีอยู่เดิมในลักษณะที่รุนแรงมากขึ้นตามลำดับ มีการปะทะและทำลายสิ่งของเกิดขึ้นในบางส่วนบางกลุ่ม แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่า การเคลื่อนไหวของมวลชนที่เกิดขึ้นมีลักษณะที่เป็นอนาธิปไตยเสียทีเดียว เพราะลักษณะดังกล่าวเกิดขึ้นแต่เพียงบางส่วนเท่านั้น อย่างไรก็ตามพอจะสรุปได้ว่า การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในช่วงระยะนี้ มีลักษณะที่ปฏิเสธสิ่งเก่า ๆ แต่ขณะเดียวกันก็ยังมองไม่เห็นทางออกหรือวิธีการที่จะนำมาซึ่งการแก้ปัญหาของพวกเขาให้เกิดผลขึ้นได้อย่างแท้จริง คงจะเห็นได้จากเหตุการณ์การรวมตัวต่อสู้ เรียกร้องค่าแรงและสวัสดิการของเหล่ากรรมกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ อาจกล่าวได้ว่าเป็นปีที่มีกรณีพิพาทแรงงานมากที่สุด กรรมกรแต่ละแห่งแต่ละท้องถิ่นได้ลุกขึ้นต่อสู้ เรียกร้องให้มีการปรับปรุงสวัสดิการและค่าจ้างแรงงานจากนายจ้างของตนในระยะแรกเริ่ม และได้พัฒนาไปเป็น

ชั้นการต่อนอกการศึกษา และนอกกฎเกณฑ์ของสังคม มีการใช้กำลังอาวุธเข้าประหัตประหารกันอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี ๒๕๑๘ - ๒๕๑๙^๑ ก็จะเห็นได้จากการที่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นฝ่ายก้าวหน้าที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงในทางสังคม ต้องการที่จะให้ประชาชนได้รับความเป็นธรรมจากสังคมมากยิ่งขึ้น ก็ต้องประสบกับการต่อต้านจากฝ่ายอนุรักษนิยมที่ไม่ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ฝ่ายอนุรักษนิยมเหล่านี้ มีกลุ่มข้าราชการ ทหาร และพลเรือนเป็นแกนนำที่สำคัญ ประกอบไปด้วยกลุ่มกระหังแดง กลุ่มนวพล กลุ่มช่างคำ กลุ่มพิทักษ์ไทย ไม่ว่าฝ่ายที่ต้องการเปลี่ยนแปลงจะดำเนินการอะไรจะต้องถูกฝ่ายอนุรักษนิยมกล่าวหาว่า เป็นพวกคอมมิวนิสต์ พยายามจะทำลายชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ก็จะถูกต่อต้านด้วยวิธีการที่รุนแรง จะเห็นได้จากการฆ่าผู้นำนักศึกษา ผู้นำฆราวาสและอาจารย์ เช่น นายแสง รุ่งนิรันดรกุล นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง นายอินตา ศรีบุญเรือง รองประธานสหพันธ์ฆราวาสชาวไร่บ้านห้วยไซ นายอาจ ชงโช ประธานสหพันธ์ฆราวาสชาวไร่ อ.เมือง จ.ลำพูน นายประเสริฐ โฉมอมต ประธานสหพันธ์ฆราวาสชาวไร่ นายบุญช่วย ทิเรกชัย กรรมการสหพันธ์ฆราวาสชาวไร่ นายบุญมา บุญโย กรรมการสหพันธ์ฆราวาสชาวไร่บ้านห้วยไซ นายบุญสนอง บุญโยธาน อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ฝ่ายอนุรักษนิยมยังได้ใช้เครื่องมือสื่อสารปลุกระดมมวลชนอย่างหนัก โดยชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ของประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง เช่น ประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งปกครองโดยระบอบคอมมิวนิสต์ มีแต่ชาวกอง ทหารคน ถูกฆาตกรรมและรัฐมนตร์ฝ่ายอนุรักษนิยมบาง ท่านถึงกับออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงของรัฐเรียกร้องให้ประชาชนทั่วไปเกิดแนวความคิด "ชาวพิฆาตซ้าย"^๒ ทั้งนี้ไม่ว่าฝ่ายก้าวหน้าจะจัดให้มีการชุมนุม

^๑ สภาพเช่นนี้เกิดขึ้นได้เนื่องจากความคับแค้นของบุคคลบางกลุ่มที่สูญเสียผลประโยชน์ของตนเอง จะเห็นได้จากการที่ไม่เปิดกว้างที่จะยอมรับแนวความคิดใหม่ ๆ ที่เสนอขึ้นมา ไม่ว่าใครก็ตามที่เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจเพื่อคนส่วนใหญ่หรือแนวทางสังคมนิยม แม้จะเป็นเรื่องเล็กน้อย ก็จะถูกกล่าวหาว่าเป็นฝ่ายซ้าย เป็นคอมมิวนิสต์และเป็นภัยต่อความมั่นคงซึ่งจะต้องถูกทำลายในที่สุด เช่น แนวความคิดเรื่องสันติประชาธรรม ของ ดร.ป๋วย อึ๊งภากร ทำให้ ดร.ป๋วย ถูกกล่าวหาเป็นคอมมิวนิสต์ หรือ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เมื่อครั้งเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจและสังคม ไปรณกุ สุพจน์ ถานตระกูล, ชีวิตและงานของ ดร.ปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ : ประทีปการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๑๐๒ - ๑๑๘ และ ๑๓๖ - ๒๐๓.

^๒ หนังสือพิมพ์ร่วมประชาชาติ, ฉบับวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๘, หน้า ๖.

นักวิชาการจึงได้มีความพยายามเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาทาง เศรษฐกิจและสังคมซึ่งอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ แนวทางแตกต่างกัน คือ

๑. ใช้แนวทางทุนนิยมเสรี ซึ่งเป็นแนวทางที่โซมาแล้วต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขจุดอ่อนของแนวทางดังกล่าวให้สามารถสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ให้มากขึ้น
๒. ใช้แนวทางสังคมนิยมเสรี ซึ่งเป็นแนวทางที่มีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคม โดยวิธีทางรัฐสภา เพื่อสร้างสรรค์ความเป็นธรรมให้แก่สังคม และกระจายความสุขให้แก่คนไทยอย่างทั่วหน้า
๓. ใช้แนวทางสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ เป็นแนวทางที่มีจุดมุ่งหมายในการปฏิวัติล้มล้างระบบเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งพวกคอมมิวนิสต์ถือว่าเป็นเครื่องช่วยในการก่อกำเนิดขึ้นทุกอย่างและมุ่งสร้างสังคมใหม่โดยวิธีเผด็จการ พวกที่ถือปฏิบัติในแนวทางนี้คือ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ได้ถือปฏิบัติมาเป็นเวลานานแล้ว และสามารถดึงเอาคนไทยที่สิ้นหวังต่อการปฏิวัติสังคมไทยและการเอารัดเอาเปรียบในสังคมไทยโดยวิธีทางสันติเป็นพวกได้มากขึ้นเรื่อย ๆ

การแยกตัว เป็นฝัก เป็นฝ่ายทางอุดมการณ์

แนวทางการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่บรรดานักวิชาการและคณาจารย์เสนอขึ้นมาปรากฏว่า ได้รับการตอบสนองทั้งในคำที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยจากบุคคลกลุ่มการเมืองรวมตลอดถึงพรรคการเมืองในทางที่แตกต่างกัน แนนอนที่สุกสภาพเช่นนี้ย่อมเกิดขึ้นได้ เป็นปกติธรรมดาในการหาข้อสรุปที่ดีที่สุด แต่เป็นเรื่องที่น่าวิตกอย่างมากก็คือ ความเห็นที่แตกต่างกันในแนวทางการแก้ไขปัญหของประเทศในขณะนั้นได้พัฒนาเลยไปถึงขั้นของการแบ่งแยกทางความคิดที่รุนแรงอย่างไม่เคยมีมาก่อน จนถึงขั้นก่อตัวเป็นพรรคการเมืองและมีการแบ่งเป็นฝ่ายขึ้นมา และพัฒนาเลยไปถึง

กระมล ทองธรรมชาติ, การเมืองและการปกครองของไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, ๒๕๑๕) , หน้า ๓๓๓ - ๓๓๖.

นิสิต นักศึกษา จะแสดงหน้าที่เป็นตัวชี้นำทางการ เมือง ที่คอยตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาล
 อย่างใกล้ชิด เมื่อมีการวิพากษ์วิจารณ์เสนอเชิงคัดค้าน ๆ เมื่อทราบว่า รัฐบาลดำเนินการไม่ถูกต้อง
 ไม่เพียงแต่เท่านั้น บางปัญหาบางเรื่อง นักเรียน นิสิต นักศึกษาก็ทำหน้าที่เป็นผู้คัดค้านอย่างจริงจัง
 เมื่อเขาเห็นว่ารัฐบาลดำเนินการไม่ถูกต้อง การต่อสู้ของนิสิต นักศึกษาแสดงออกไปหลายรูปแบบ
 เท่าที่ตีทางประชาธิปไตยจะเปิดโอกาสและหนทางให้กระทำได้ อย่างไรก็ดี เนื่องจากพลังนิสิต
 นักศึกษาเหมือนจะเป็นพลังที่สำคัญพลัง เดียวที่มีโอกาสใกล้ชิดกับปัญหาและทำหน้าที่ตรวจสอบการ
 ดำเนินงานของรัฐบาลได้มากที่สุด ในขณะที่ ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียน นิสิต นักศึกษา ได้
 เข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ทางการ เมือง เกือบทุกเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมไทยขณะนั้นที่เกี่ยว

จากการรวมสติการเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วง เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ โดย
 เฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๑๓ - ๒๕๑๘ จะเห็นได้ว่า สภาพการณ์ทางการเมืองได้แผ่ขยาย
 เพิ่มพูนมากยิ่งขึ้นและนับวันยิ่งจะก้าวไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองสูงขึ้น สภาพเช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิด
 เกิดความไม่พอใจอย่างสูงต่ออุดมคติที่มุ่งอำนาจและผลประโยชน์ทาง เศรษฐกิจอยู่ในเวลานั้น ฉะนั้น
 ขบวนการแบ่งแยกและทำลายพลังประชาธิปไตย ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มบุคคลดังกล่าว จึงถือ
 กำเนิดขึ้น และอาจกล่าวได้ว่า นับแต่นั้นเป็นต้นมา สภาพเช่นนี้เองที่บรรดานักวิชาการที่รักและศรัทธา
 ในระบอบประชาธิปไตยเริ่มรู้สึกกังวลต่อสภาพที่ดำรงอยู่และเล็งเห็นว่า การที่ระบบการเมืองใน
 ขณะนั้นต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ มากมาย อาจทำให้โอกาสที่ประชาธิปไตยจะดำเนินต่อไปได้นานจน
 อยู่ตัวนั้นต้องลดน้อยลง และอาจถูกขัดจังหวะด้วยการทำรัฐประหารยึดอำนาจเช่น ในอดีตที่ผ่านมา
 เป็นได้ ดังนั้น บรรดานักวิชาการคณาจารย์ ปัญญาชนตลอดจนผู้สนใจทางการเมืองต่าง ๆ จึงได้ช่วย
 กันคิดค้นถึงวิธีการที่จะช่วยแก้ไขสถานการณ์คับขันทางเศรษฐกิจของประชาชน เพื่อเป็นการลดความ
 รุนแรงทางการเมืองลง ขณะเดียวกันก็มองหาหนทางและวิธีการที่จะเสริมสร้างระบบประชาธิปไตย
 ให้มั่นคงและสามารถต่อต้านนโยบายสุดขั้วแก่คนส่วนใหญ่ในสังคมได้ ซึ่งก็ค้นพบว่าปัญหาที่เป็นอุปสรรค
 ต่อความพยายามดังกล่าวนี้คือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีที่ใช้อยู่ในประเทศขณะนั้นเป็นระบบ
 เศรษฐกิจที่ให้ประโยชน์แก่คนส่วนน้อยที่มีทุนรอนมากกว่าคนส่วนใหญ่ที่ยากไร้ บรรดา คณาจารย์และ

การรวมกลุ่มผู้ใช้แรงงานขนาดใหญ่ เรียกร้องให้รัฐเข้าร่วมแก้ไขปัญหา อย่างไรก็ตาม การรวมพลังของกลุ่มผู้ใช้แรงงานเพื่อใช้เป็นอำนาจต่อรองทางการเมืองนั้น สามารถพัฒนาถึงขั้นจัดตั้งองค์การที่เป็นตัวแทนของพวกเขาขึ้นมาได้หลายองค์การ เช่น สภาแรงงานแห่งประเทศไทย ศูนย์ประสานงานกรรมกรแห่งชาติ เป็นต้น

นอกจากการต่อสู้เรียกร้องของกรรมกรแล้ว ชาวนาซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศในอดีตที่ผ่านมาไม่เคยมีบทบาทมาก่อน แต่ในช่วงนี้ ก็ได้แสดงบทบาทออกมาสู่ภายนอกเช่นกัน การตื่นตัวของชาวนาในลักษณะนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากกรณีที่ดินนิสิต นักศึกษาได้เข้าไปร่วมใช้ชีวิตกับชาวนาในชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นต้นมา ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อชาวนาเป็นอย่างสูง ทำให้ชาวนาเริ่มเชื่อมั่นในพลังของตนเอง และเริ่มมองเห็นความสำคัญของการรวมกลุ่ม ทำให้มีพลังอำนาจในการต่อรองมากยิ่งขึ้น ก่อรูปทั้งสภาการบีบบังคับในเรื่องที่ดิน การถูกโกงที่ดิน ทำกิน การถูกเอาไร้อาชีพเปรียบจากการที่จะต้องเสียค่าเช่านาและอัตราดอกเบี้ยในราคาที่สูงลิ่ว รวมทั้งการกีดกันจากอิทธิพลท้องถิ่นที่เคยผลักดันให้ชาวนาไทยก้าวออกมาสู่เวทีการเมืองในฐานะพลังทางการเมืองที่สำคัญอีกพลังหนึ่งที่เกี่ยว โดยเริ่มต้นจากเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ก่อนฤดูการเพาะปลูก จะมาถึง ได้มีการชุมนุมของชาวนาจากทั่วทุกภาคของประเทศไทย ที่กรุงเทพฯ และได้มีการก่อตั้งสหพันธ์ชาวนาชาวนาแห่งประเทศไทยขึ้นในเวลาต่อมา ซึ่งองค์กรนี้ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการปกป้องผลประโยชน์ของชาวนาผู้ทุกข์ยาก ในการต่อสู้ทางการเมืองครั้งต่อ ๆ ไป อย่างไรก็ตาม การปรากฏตัวของชาวนาส่งผลให้เกิดความตื่นตัวในการมองปัญหาของชาวนาไทยอย่างจริงจังอีกครั้งหนึ่ง คนในสังคมได้เริ่มหันกลับมามองปัญหาและชีวิตกระดูกสันหลังของชาติอย่างแท้จริงว่าเป็นอย่างไร แน่นอนที่สุด การที่ทุกฝ่ายต่างหันมาสนใจและคัดค้าน ช่วยกันแก้ไขปัญหานี้ย่อมกระทบกระเทือนต่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม ซึ่งแสวงหาผลประโยชน์อยู่บนความทุกข์ยากของชาวนาไทย ดังนั้น พวกเขาจึงพยายามหาทางทำลายการต่อสู้ของชาวนา

นอกจากกรรมกร ชาวนา ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ได้ออกมาแสดงบทบาทมากทางการเมืองแล้ว นักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชนก็ได้ออกมาเคลื่อนไหวด้วยเช่นกัน และดูเหมือนว่าขบวนการ

เกินชววน เรียกร่องสิทธิต่าง ๆ ไม่ว่าจะถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ก็ตามมักจะถูกต่อต้านทำลายล้าง ด้วยวิธีการต่าง ๆ จากกลุ่มนักเรียนอาชีวะ กลุ่มนวด กลุ่มกระทิงแดง หรือกลุ่มบุคคลที่ถูกเรียกว่า กลุ่มอันธพาลการเมืองเสมอมา พรรคการเมืองที่จัดตั้งถูกต้องตามกฎหมาย เช่น พรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย พรรคแนวร่วมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย ซึ่งได้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาประเทศ ความแนวทางสังคมนิยมก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นพวกชายชาติ

สภาพความแตกแยกทางแนวความคิดดังกล่าวได้ดำรงอยู่ตลอดยุคสมัยของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง ภายหลังจากวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จนกระทั่งที่มีการประกาศยุบสภาเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๑๘ สถานการณ์ทำลายล้างทางการเมืองของกลุ่มบุคคลที่มีแนวความคิดแตกต่างกันก็ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากภายหลังการยุบสภาได้เพียง ๑ เดือน ที่ทำการพรรคพลังใหม่ ซึ่งมีอุดมการณ์ในทางแก้ไขปัญหาของประเทศชาติในแนวทางเศรษฐกิจและเป็นแบบสังคมนิยมเสรี ก็ถูกปาระเบิดใส่ ที่ทำการพรรค และติดตามด้วยกรรมกรศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย รองนายกองค์การ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นผู้นำนักศึกษาในขณะนั้นถูกลอบสังหารชีวิตอย่างทารุณ ในขณะที่ ออกฉีกภาคสนามทางการเมืองสาธารณะสุขที่อำเภอคำชะโนด จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงระยะเวลาเพียง ๓ วันถัดจากนั้นมา^๒

จากความบีบคั้นต่าง ๆ รวมทั้งเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีการปาระเบิดสังหารเช่นฆ่า ทำลายล้างกันอย่างรุนแรงในช่วงระยะเวลานั้น ได้ก่อให้เกิดผลสะท้อนของความคิดในหมู่นิสิต นักศึกษาและปัญญาชน ตลอดจนผู้รักและศรัทธาในระบอบประชาธิปไตยอย่างมาก นิสิต นักศึกษาและ ประชาชนบางส่วนได้ เริ่มก่อรูปแนวความคิดที่ปฏิเสธแนวทางการแก้ไขปัญหาคด้วยสันติวิธี และได้ ปฏิเสธการใช้ระบอบรัฐสภาในการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติและประชาชนบางส่วนก็เกิดความเบื่อหน่าย ท้อแท้ บางส่วนก็เกิดความหวุ่นวิตกและหวาดกลัวที่สำคัญที่สุดก็คือประชาชนบางส่วนซึ่งอาจ กล่าวได้ว่า เป็นส่วนใหญ่ของประเทศยังไม่เข้าใจปัญหาหรือมีจิตสำนึกทางการเมืองไม่สูงพอ

^๑ สยามจดหมายเหต บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒๘, ๑๕ มกราคม ๒๕๑๘, หน้า ๒๘.

^๒ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ, ฉบับประจำวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๘.

ก็เริ่มมีความรู้สึกเบื่อหน่ายและเรียกร้องต้องการความเค็ดขาดจากผู้รับผิดชอบในย่านเมือง ซึ่งสภาพเช่นนี้กล่าวได้ว่าเป็นภาวะที่อันตรายอย่างยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตย

ดังนั้น ความพยายามในการที่จะก่อรัฐประหาร เพื่อกวาดล้างบุคคลที่มีแนวความคิดแตกต่างกับคนและเพื่อเสริมสร้างรักษาลบประโยชน์ของกลุ่มคนจึงเกิดขึ้น และมีการก่อร่างแนวความคิดที่จะเรียกร้องให้รัฐบาลทหารออกมาแก้ไขปัญหาของประเทศ ความหน้าหนังสือพิมพ์บางฉบับ สถานการณ์เช่นนี้ก่อตัวขึ้นอย่างมีรูปการและเขม็ง เกิดยวขึ้นทุกขณะจนกระทั่งวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๔ จุดจบของการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยก็มาถึง นั่นคือได้เกิดการรัฐประหารของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ท่ามกลางความตื่นตระหนกของชาวโลกและนักสังเกตร่างทางการเมืองของไทย ประชาธิปไตยที่ทุกคนต้องการก็โดนทำลายไปอีกครั้งหนึ่ง พร้อม ๆ กับการสูญเสียชีวิตครั้งใหญ่ของประชาชนภายในประเทศที่มีความเห็นแตกต่างกัน

จากสภาพการณ์ทางการเมืองของไทยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวทางที่ถูกเสนอขึ้นมาแก้ไข้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยเราขณะนั้นได้ถูกแบ่งแยกออกเป็น ๒ แนวทางใหญ่ ๆ

๑. แนวทางการแก้ไข้ปัญหาโดยอาศัยวิธีการแบบทุนนิยมเสรี
๒. แนวทางการแก้ไข้ปัญหาโดยอาศัยวิธีการสังคมนิยม

จะเห็นได้ว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ก่อนเกิดการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๕๑๔ แนวทางการแก้ไข้ปัญหาทั้ง ๒ วิธี มีอาจจะประนีประนอมกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายที่ยึดถือการแก้ไข้ปัญหาตามแนวทางทุนนิยมเสรีมีลักษณะที่แสดงออกคือการต่อสู้ ทำลายล้าง ผู้ที่ยึดแนวทางวิธีการแก้ไข้ปัญหาแบบที่ ๒ มาโดยตลอด ถึงแม้จะเห็นได้จากกรณีเกิดการประท้วงของกลุ่มโรงงานทอผ้า การนัดหยุดงานของคณากรบริษัทสแตนดาร์ดการ์เมนต์ กรรมกรโรงงานกระเบื้องอ่อนน้อย เป็นต้น ซึ่งในระยะแรกเริ่มของการประท้วงนัดหยุดงานของกรรมกร เพื่อทำการเรียกร้องสวัสดิการและค่าแรงงานเพิ่มขึ้น ปรากฏว่า นายทุนเจ้าของโรงงานไม่ได้ให้ความสนใจเท่าที่ควร คราวจนกระทั่งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย สหพันธ์นักศึกษาเสรีแห่งประเทศไทย ชมรมบัณฑิต ศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย เป็นต้น ได้ประกาศตัวเข้าร่วมและสนับสนุนการประท้วงนัดหยุดงานของกรรมกร จึงมีผลทำให้นายทุนเจ้าของโรงงานมีท่าทีที่โอนอ่อนผ่อนตามการเรียกร้อง

ของกรรมกร และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้ที่ยึดมั่นและแก้ไขปัญหาแนวทาง
ทุนนิยมเสรี เริ่มตระหนักถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ตนต่อไปในอนาคต จึงได้รวมกลุ่มกันต่อสู้และทำ
ลายล้างผู้ยึดถือแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยวิธีการสังคมนิยมทุกวิถีทางเท่าที่ตนจะทำได้ และในที่สุด
ก็สามารถประสบผลสำเร็จได้ เมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๕

ดังนั้นจึงมีผู้กล่าวกันว่า การทำรัฐประหารเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๕ ก็คือการกลับ
เข้ามาสู่อำนาจของพลังฝ่ายอนุรักษ์นิยมที่หวงแหนในผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มชน มิได้เป็นไปเพื่อผล
ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ และสภาพปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเองซึ่งเป็นผลผลิตที่ติดตามมาจากการทำ
รัฐประหารของกลุ่มบุคคลดังกล่าว ก็ทำหน้าที่เป็นเพียงสภาพรายนางที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสร้างความชอบ
ธรรมให้แก่ผู้ยึดอำนาจนั่นเอง มีอาจจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนที่จะพิทักษ์รักษามวลประโยชน์ของประชาชน
ได้อย่างแท้จริง คำกล่าวเช่นนี้จะเป็นความจริงมากน้อยเพียงใดหรือไม่ จึงเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยจะหาข้อ
สมมติฐานและเหตุผลมาประกอบการศึกษาค้นคว้าต่อไป

ความพยายามของรัฐบาลในการแก้ไขวิกฤตความขัดแย้ง

จากสภาพความขัดแย้งของประชาชนภายในชาติ ภายหลังจากเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖
เป็นต้นมา จนกระทั่งมีการแบ่งแยกเป็นฝ่ายขวาและฝ่ายซ้าย ไม่อาจลงรอยกันได้ ทำให้รัฐบาลที่มา
จากการเลือกตั้งในขณะนั้น ซึ่งนำโดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ไม่สามารถจะแก้ไขสถานการณ์ได้
ประกอบกับรัฐบาลในช่วงนี้ เป็นรัฐบาลผสมที่มาจากการรวมตัวของพรรคการเมือง ๑๖ - ๑๗ พรรค
ซึ่งก็ปรากฏว่า ไม่มีพรรคใดได้รับเสียงข้างมากโดยเด็ดขาดในสภาเพื่อที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้โดยไม่
ต้องรวมกับพรรคอื่น ทำให้เกิดความวุ่นวายยุ่งยากรัฐบาลไม่มีเสถียรภาพนั่นเอง ประกอบกับเกิด
แรงผลักดันจากหมู่คณะการเมืองมายังรัฐบาลเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน มีการแย่งตำแหน่ง
รัฐมนตรี^๑ กัน ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการบริหารประเทศเป็นอย่างมาก ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
นายกรัฐมนตรีจึงตัดสินใจยุบสภาผู้แทนราษฎรเสีย โดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกายุบสภาเมื่อวันที่ ๑๖

^๑ โปรกฤษฏ์คำปราศรัยถึงประชาชนชาวไทยผ่านทางวิทยุและโทรทัศน์ กล่าวถึงสาเหตุของการ
ยุบสภาของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เมื่อวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๕.

มกราคม ๒๕๑๙ เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินว่า การยุบสภาครั้งนี้เป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ โดยกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่อีกครั้งหนึ่งในวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๑๙

ภายหลังจากที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร^๑ และได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปอีกครั้งหนึ่งในวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๑๙ ผลปรากฏว่า การเลือกตั้งครั้งใหม่ก็ยังไม่มีพรรคการเมืองใดได้รับเสียงข้างมากโดยเด็ดขาดในอันที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้ เช่นเดิม ดังนั้น พรรคประชาธิปัตย์ซึ่งได้รับชัยชนะจากการเลือกตั้งครั้งนี้ถึง ๑๑๔ เสียง จากจำนวน ๒๗๙ ที่นั่ง จึงได้เป็นแกนกลางในการจัดตั้งรัฐบาลร่วมกับพรรคชาติไทยซึ่งได้คะแนนเสียง ๘๖ เสียง พรรคธรรมสังคมน ๒๕ เสียง และพรรคสังคมนิยมอีก ๘ เสียง รวม ๔ พรรค และมีคะแนนเสียงถึง ๒๐๖ ที่นั่งจากจำนวน ๒๗๙ ที่นั่ง^๒ โดยมี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเห็นว่า รัฐบาลผสมจตุรพรรคนี้ค่อนข้างจะมั่นคงเพราะเป็นรัฐบาลผสมเพียง ๔ พรรค และยังมีคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม การเป็นรัฐบาลผสมจตุรพรรคนี้ หากได้มีคะแนนเสียงที่มั่นคงดังที่คาดหวังไว้ ทั้งนี้เนื่องจากการรวมตัวจัดตั้งรัฐบาลของพรรคทั้ง ๔ เกิดจากความสามารถในการประนีประนอมผลประโยชน์ซึ่งกันและกันใฝ่บางส่วนเท่านั้น การจัดตั้งรัฐบาลผสมจตุรพรรคนี้ได้ก่อให้เกิดความแตกแยกกันและขัดแย้งกันในเรื่องผลประโยชน์หลักตั้งแต่แรกเริ่มที่มีการจัดตั้ง คือ การแบ่งสรรโควตาตำแหน่งรัฐมนตรี และความแตกแยกเริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดขึ้นเมื่อพรรคประชาธิปัตย์ได้เสนอรายชื่อบุคคลเพื่อแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.) เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งปรากฏว่า ที่ประชุมสภาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่เห็นด้วยกับคณะกรรมการ ป.ป.ป. ตามที่พรรคประชาธิปัตย์เสนอด้วยคะแนนเสียง ๑๒๔ ต่อ ๑๑๖ เสียง นั่นแสดงให้เห็นว่า พรรคชาติไทย พรรคธรรมสังคมน และพรรคสังคมนิยม ได้รวมตัวกันตีตัวออกห่างจากพรรคประชาธิปัตย์อย่างเห็นได้ชัด

^๑ พระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พุทธศักราช ๒๕๑๙, ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) เล่ม ๙๓ ตอนที่ ๖ (๑๒ มกราคม ๒๕๑๙), หน้า ๑.

^๒ สยามจกหมายเหตุ บันทึกข่าวสาร เหตุการณ์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑๘ (๒ - ๘ เมษายน ๒๕๑๙), หน้า ๓๓๓.

จากวิกฤตการณ์ทางการเมืองในครั้งนี้ ทำให้สมาชิกพรรคประชาธิปไตยบางคนได้เสนอให้ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรียุบสภาเสีย เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ตามรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาทำลายเสถียรภาพของรัฐบาลอีกครั้งหนึ่งได้แก่ การกลับเข้าสู่ประเทศไทยของจอมพลประภาส จารุเสถียร เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๑๙ ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้รัฐบาลสามารถคลี่คลายปัญหาได้โดยการขอให้จอมพลประภาส จารุเสถียร เดินทางออกจากประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๙ ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๑๙ จอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้วางเป็นสามแนว และเดินทางเข้ามาในประเทศไทยอีก เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างภาระให้แกรัฐบาลเป็นอย่างมากเนื่องจากบรรดานักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของราชการและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้เรียกร้องให้รัฐบาลรับดำเนินการผลักดัน จอมพลถนอม กิตติขจร หรือสื่อกิตติขจรโรภิกษุ ออกจากประเทศไทยโดยด่วนที่สุด เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ภายในประเทศให้กลับคืนสู่ภาวะปกติโดยเร็ว แต่เหตุการณ์ครั้งนี้รัฐบาลไม่สามารถคลี่คลายปัญหาได้ โดยที่นายกรัฐมนตรีอ้างว่า ไม่สามารถกระทำในสิ่งที่ขัดกับบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา ๘๗ วรรคท้ายซึ่งบัญญัติไว้ว่า "การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักรจะกระทำมิได้" ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคนเกิดความไม่พอใจ ไม่ไว้วางใจในรัฐบาลและได้ตั้งกระทู้ถามก่อน^๒ ต่อรัฐบาลในเรื่องการกลับเข้าสู่ประเทศไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร ว่า รัฐบาลจะดำเนินการอย่างไร เพื่อแก้ไขปัญหาคืนสู่สภาพปกติ นอกจากนี้สมาชิกภายในพรรคประชาธิปไตยเองก็เริ่มเกิดความขัดแย้งและแตกแยกเป็นกลุ่มเป็นพวก ระหว่างกลุ่มหนุ่มและกลุ่มคนแก่^๓ และภายในกลุ่ม

^๑โปรดดูแถลงการณ์ฉบับที่ ๕ เรื่องจอมพลประภาส จารุเสถียร เดินทางออกจากประเทศไทย วันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๑๙.

^๒สมาชิกที่ตั้งกระทู้ถามเกี่ยวกับการกลับสู่ประเทศไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร ได้แก่ นายชุมพล ณีเนตร หัวหน้าพรรคประชาธิปไตย สส. ฉะเชิงเทรา นายมานะ พิทยาภรณ์ พรรคกิจสังคม สส. สุรินทร์ นายไพฑูรย์ วงศ์วานิช พรรคประชาธิปไตย สส. สุราษฎร์ธานี และนายแคล้ว นรปิติ หัวหน้าพรรคแนวร่วมสังคมนิยม สส. ขอนแก่น

^๓บุคคลสำคัญในกลุ่มคนหนุ่มประกอบด้วยนายคำรง ลัทธพิพัฒน์ นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ นายวีระ มุสิกพงษ์ นายชวน หลีกภัย นายสมศรี สุนทร เวช และนายสงสุข ภัคเกษม กลุ่มคนแก่ที่สำคัญได้แก่นายสมบุญ ศิริธร นายธรรมบุญ เทียนเงิน เป็นต้น.

คนหนุ่ม ค่ายกันเองก็มีการแบ่งแยกออกเป็นสองฝ่าย กล่าวคือ สาเหตุของความขัดแย้งภายในพรรคสืบเนื่องมาจากกรณีหนังสือพิมพ์เดลินิวส์ได้ลงข่าวว่า นายสมัคร สุนทรเวช รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้ให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๕ กันยายน ๒๕๑๙ ว่า "ขณะนี้ปรากฏว่า มีการซื้อตำแหน่งกันภายในพรรคประชาธิปัตย์ คือใครอยากเป็นรัฐมนตรีต้องเสียเงิน ๔ แสนบาท แต่ถ้าใครอยากได้ตำแหน่งนายกก็จะต้องเสียเงิน ๒ ล้านบาท" จากคำสัมภาษณ์ของนายสมัคร สุนทรเวช นี้เอง ทำให้สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์เห็นว่า เป็นการพูดที่นำความเสื่อมเสียมาสู่พรรค จึงได้มีการประชุมเพื่อซักฟอกเมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๑๙ ผลปรากฏว่า นายสมัคร สุนทรเวช ยืนยันตนเองไม่ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับเรื่องนี้เลย

ปัญหาความขัดแย้งภายในพรรคประการต่อมาได้แก่ กรณีที่เกิดความขัดแย้งกันระหว่าง นายสมบุญ ศิริธร และนายคำรง ลัทธพิพัฒน์ ถึงขั้นที่นายสมบุญ ศิริธร ชูว่าจะทำการเปิดโปงเบื้องหลังคดีทุจริตโกงกินไม้ซุงของนายสนั่น เกตุทัต ซึ่งเป็นพ่อตาของนายคำรง ลัทธพิพัฒน์ เป็นต้น นอกจากนี้ นายสงสุข ภักเกษม สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์อีกคนหนึ่งได้ให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์กล่าวหาว่า มีรัฐมนตรีบางคนและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนได้ให้เงินช่วยเหลือศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยต่อต้านจอมพลถนอม กิตติขจร กลับเข้าสู่ประเทศไทย ซึ่งการให้สัมภาษณ์เช่นนี้สร้างความไม่พอใจให้แก่สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์เป็นอย่างมาก

ด้วยเหตุนี้ เมื่อคราวประชุมสภาเมื่อวันที่ ๒๓ กันยายน ๒๕๑๙ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี จึงได้ประกาศต่อที่ประชุมว่า ขอลาออกจากนายกรัฐมนตรี เนื่องจากไม่สามารถควบคุมสถานการณ์บ้านเมืองไว้ได้ นายวีระ มุสิกพงษ์ โฆษกพรรคประชาธิปัตย์ได้อภิปรายตำหนิการบริหารงานของรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องพระราชบัญญัติจำกัดถิ่นที่อยู่ของบุคคลบางประเภท ได้แก่บุคคลที่อาจเป็นภัยต่อส่วนรวม โดยมอบให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้เลือกถิ่นที่อยู่ให้กับบุคคลนั้น ๆ ที่สมาชิกเสนอเพื่อให้จอมพลถนอม กิตติขจร จอมพลประภาส จารุเสถียร และพันเอกณรงค์ กิตติขจร อยู่ในเขตที่รัฐบาลกำหนดให้ นายวีระกล่าวต่อไปว่า เพื่อแสดงความจริงใจ จึงขอ

ฝ่ายหนึ่งได้แก่นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ นายวีระ มุสิกพงษ์ นายชวน หลีกภัย อีกฝ่ายหนึ่งได้แก่นายสมัคร สุนทรเวช นายสงสุข ภักเกษม

ให้รัฐบาลรับเป็นเจ้าของเรื่องเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ต่อสภาเสียเอง ซึ่งการลาออกครั้งนี้ มีผลทำให้รัฐมนตรีร่วมรัฐบาลต้องหมดสภาพไปโดยปริยายตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

ต่อมาในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๕ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ก็ได้รับความไว้วางใจให้กลับเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่ง และทำหน้าที่เลือกตัวบุคคลเพื่อแต่งตั้งเป็นคณะรัฐมนตรีเพื่อบริหารประเทศต่อไป แต่ก็ต้องเผชิญกับปัญหา เพราะการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีครั้งใหม่ไม่มีชื่อ นายสมัคร สุนทรเวช และนายสมบุญ ศิริธร เป็นรัฐมนตรีด้วย ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองคนปฏิเสธไม่ยอมรับตำแหน่งหากไม่ใช่ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย แต่อย่างไรก็ตามความขัดแย้งได้ทวีความรุนแรงขึ้นทุกขณะยากแก่การแก้ไข เนื่องจากเกิดเหตุการณ์ที่นายช่างศรีไฟฟ้าเขต ๓ จังหวัดนครปฐมและเป็นสมาชิกแนวร่วมต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ๒ คน ถูกฆ่าแขวนคอในวันที่ ๒๔ กันยายน ๒๕๑๕ ขณะออกไปปิดโปสเตอร์ต่อต้านการกลับมาของพระถนอม เหตุการณ์ครั้งนี้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยได้เรียกร้องให้มีการชุมนุมเพื่อหยั่งเสียงประชาชนต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในช่วงที่พระถนอมเดินทางกลับเข้าสู่ประเทศไทย ณ ห้องสนามหลวง ในวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๑๕

นับตั้งแต่เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ เป็นต้นมา สภาพการณ์ทางการเมืองภายในประเทศตกอยู่ในสภาพที่มีแต่ความแตกแยกและขัดแย้งในแนวความคิดทางการเมืองอย่างรุนแรง มีกลุ่มต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย อาทิ กลุ่มนวพล กลุ่มกระหิงแคง กลุ่มกรรมกร กลุ่มชาวไร่ชาวนา กลุ่มแนวร่วมต่อต้านเผด็จการทุกรูปแบบ กลุ่มแนวร่วมรักชาติ ฯลฯ ยากที่ประสานความคิดของกลุ่มต่าง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ ทั้งนี้ เมื่อเกิดกรณีการเดินทางกลับเข้าสู่ประเทศไทยของจอมพลถนอม กิตติขจร และกรณีการฆ่าแขวนคือนายช่างศรีไฟฟ้าเขต ๓ จังหวัดนครปฐม ๒ ศพ จึงเป็นสาเหตุนำไปสู่การขัดแย้งกันอย่างรุนแรง และเกิดการเผชิญหน้ากันระหว่างศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กับสถานีวิทยุยานเกราะซึ่งเป็นศูนย์ประสานงานของชมรมวิทยุเสรี โดยที่ชมรมวิทยุเสรีได้กล่าวว่ กลุ่มนิสิตนักศึกษาที่ชุมนุมกันอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นพวกคอมมิวนิสต์ต้องการทำลายล้างระบบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามการชุมนุมของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ยังคงดำเนินต่อไปเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลผลักดันพระถนอมออกไปจากประเทศไทยและได้มีการแสดงละครเสียดสีการเมือง โดยผูกเรื่องตั้งแต่การเข้ามาในประเทศของจอมพลถนอม จนถึงการฆ่าแขวนคือนายช่างศรีไฟฟ้าเขต ๓ จังหวัดนครปฐม ๒ ศพ โดยมีภาพปรากฏในหนังสือพิมพ์รายวันหลายฉบับว่า ตัวละคร

ที่แสดง เป็นผู้ถูกแขวนคอแต่งกายแต่งหน้าคล้ายคลึงสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร อันเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพของครุฑทวยหาท ด้วยเหตุนี้ สถานีวิทยุยานเกราะ ธรรมวิทยุเสรี ก็ได้เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการจับกุมบุคคลที่ร่วมกระทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพโดยด่วน พร้อมกับเตือนผู้ที่ชุมนุมอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ให้รีบออกจากที่ชุมนุมโดยด่วน

เช้าวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ได้เกิดเหตุการณ์ปะทะกันด้วยอาวุธ กลุ่มผู้ต่อต้านศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กับนักศึกษาที่ชุมนุมอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จนกลายเป็นเหตุการณ์จลาจลนองเลือดกลางเมือง ตำรวจต้องเข้าระงับเหตุร้ายและจับกุมนิสิตนักศึกษาที่ชุมนุมอยู่ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปกักขังในวันเดียวกันนั้นเอง ลูกเสือชาวบ้านก็ได้ค้นชุมนุมกันที่บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้าตามประกาศเชิญชวนของธรรมวิทยุเสรี วิทยุยานเกราะ เพื่อเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีปลดนายชวน หลีกภัย นายคำรง ลัทธพิพัฒน์ นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ และนายวีระ มุสิกพงษ์ ออกจากพรรคประชาธิปัตย์ และออกจากความเป็นรัฐมนตรี โดยกล่าวหาว่า บุคคลดังกล่าวเป็นรัฐมนตรีฝ่ายซ้าย ซึ่งปรากฏว่านายกรัฐมนตรีไม่อาจกระทำได้ จึงเกิดเหตุจลาจล ผู้ชุมนุมบุกเข้าพังทำเนียบ แต่เหตุการณ์สงบลงไปได้ เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ ได้เสด็จมายังที่ชุมนุม และขอให้ผู้ชุมนุมสลายตัว ผู้ชุมนุมจึงได้แยกย้ายกันกลับไปประมาณ ๑๗.๐๐ น. ต่อมาเวลาประมาณ ๑๘.๐๐ น. ก็เกิดรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองโดยมีพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ เป็นหัวหน้า คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ซึ่งได้ออกแถลงการณ์ทางวิทยุและโทรทัศน์ว่า

"ขณะนี้คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศตั้งแต่วันที่ ๑๘.๐๐ นาฬิกา วันที่ ๖ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๑๙ เป็นต้นไป และสถานการณ์ทั้งหลายตกอยู่ภายใต้การควบคุมของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินโดยทั่วไปแล้ว

บัดนี้ คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ประจักษ์ถึงภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในขณะนี้ เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป กล่าวคือ ใค้มีกลุ่มบุคคลซึ่งประกอบควายนิสิต นักศึกษา บางกลุ่มได้ทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ อันเป็นการเหยียดหยามจิตใจของคนไทยทั้งชาติ โดยเจตจำนงทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการคอมมิวนิสต์ที่จะเข้ายึดครองประเทศไทย เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าจับกุมก็ได้ออกสูความวุ่นวายรุนแรงที่ไซ้ในรัฐการสงคราม โดยรวมมีอกันผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ชาวเวียตนาม ตลอดจนเจ้าหน้าที่ตำรวจควย ประชาชนและเจ้าหน้าที่ตำรวจได้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก สถานการณ์โดยทั่ว ๆ ไปก็เริ่มเลวลงเป็นลำดับ จนเกิดระส่ำระสายขึ้นโดยทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปรากฏชัดแจ้งว่า รัฐมนตรีบางนายและนักการเมืองบางกลุ่มตลอดจนสื่อมวลชนหลายแห่งมีส่วนสนับสนุน

อยู่เชิงชัน และออกนอกหน้า เหตุการณ์เลวร้ายดังกล่าวมานี้ ย่อมจะทำให้รัฐบาลไม่สามารถรักษาสถานการณ์ตามเมืองตามวิถีทางรัฐธรรมนูญไว้ได้ หากปล่อยให้เช่นนี้กันมัววันที่ประเทศชาติและประชาชนจะต้องประสบกับความวิบัติยิ่งขึ้นเป็นลำดับ จนยากที่จะแก้ไขคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินจึงมีความจำเป็นต้องเขายี่คำนำจากการปกครองเพื่อให้สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้โดยเฉียบขาดและเฉียบพลัน ทั้งนี้ เพื่อความอยู่รอดของชาติและมีให้ประเทศต้องตกไปเป็นเหยื่อของจักรวรรดินิยมคอมมิวนิสต์ . . ."

แถลงการณ์ของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ ๑, "ราชกิจจานุเบกษา"
(ฉบับพิเศษ) เล่มที่ ๘๓, ตอนที่ ๑๒๐, (๖ ตุลาคม ๒๕๑๘) , หน้า ๑.